

Drago Kur

Organizacija in delovanje civilne obrambe v osamosvojitveni vojni

Uvod

V prispevku najprej opisujem delovanje upravnih organov za ljudsko obrambo/obrambne zadeve¹²² v takratnih občinah Gornja Radgona, Lendava, Ljutomer in Murska Sobota. Osrednji del prispevka¹²³ pa je namenjen opisu delovanja t. i. civilne obrambe, v katero vključujemo delovanje upravnih organov za obrambne zadeve, obrambne priprave, delovanje enot upravnih zvez, službe za opazovanje in obveščanje, gospodarskih družb in krajevnih skupnosti, vključno z Narodno zaščito (NZ), in sicer od začetka leta 1991 pa vse do odhoda zadnjega vojaka JLA iz Slovenije 25. oktobra 1991.

Delovanje upravnih organov za obrambne zadeve občin

V letu 1990 so upravni organi na področju obrambe (v nadaljevanju tudi upravni organi LO/OZ) izvajali različne aktivnosti in uresničevali ukrepe za kvalitetno načrtovanje obrambnih priprav v občinah, nudili strokovno pomoč za izvajanje obrambnih priprav v drugih občinskih upravnih organih, izvršnih svetih skupščin občin in v občinskih skupščinah. Za izvajanje določenih ukrepov in aktivnosti v letu 1991 so predstojniki upravnih organov LO/OZ v Sloveniji prejeli pretežno ustne ukaze in navodila na sestankih v Mariboru, in sicer od Pokrajinskega odbora Vzhodnoštajerske pokrajine in 7. PŠTO. Ukrepi in aktivnosti, ki so se nato izvajali v občinah, niso bili vedno povsem v skladu s takratnimi predpisi.

Decembra 1990 so upravni organi za ljudsko obrambo umaknili vojaške kartoteke iz uradnih prostorov na varnejše lokacije. Naborno evidenco in dokumente z

122 Po Zakonu o obrambi in zaščiti (Ur. l. RS, št 15/91, z dne 6. 4. 1991) so se upravni organi za ljudsko obrambo (UO LO) preimenovali v upravne organe za obrambne zadeve (UO OZ). V praksi pa so se še vedno uporabljali prejšnji nazivi, in sicer oddelki za ljudsko obrambo (OLO) ali sekretariati za ljudsko obrambo. V Gornji Radgoni in Ljutomeru sta obstajala oddelka, v Lendavi in Murski Soboti pa sekretariata.

123 Pri pripravi prispevka so mi pomagali delavci UO OZ Gornja Radgona, tedanji predstojniki upravnih organov za obrambne zadeve in drugi zaposleni v teh organih v občinah Murska Sobota, Ljutomer in Lendava.

izvodi vpoklicev za razporejene vojaške obveznike so umaknili v prostore takratnih postaj milice. Prevladala je ocena, da bi evidence lahko na silo odvzeli organi JLA. UO LO Murska Sobota je naborno evidenco delno premestil v prostore UNZ, ostalo vojaško kartoteko pa na varnejšo lokacijo, kjer jo je ustrezno fizično zavaroval. Varovanje so opravljali pripadniki štabne enote OŠCZ. Tudi druge dele vojaških evidenc so upravni organi za ljudsko obrambo umaknili na varne lokacije. V tem času so vsi organi dobili ukaz, da je treba pripadnikom JLA preprečiti vstop v uradne prostore. Te so od začetka decembra 1990 varovali oboroženi pripadniki TO.

V vojašnici v Murski Soboti je bila nameščena skupina starešin JLA iz 5. vojaškega območja, ki je imela nalogo prevzeti evidenco vojaških obveznikov, na osnovi katere bi JLA sama izvajala vpoklice in mobilizacijo vojaških obveznikov in materialnih sredstev.

15. maja 1990 je RŠTO Slovenije izdal ukaz o premestitvi orožja TO v skladišča pod nadzorom JLA. Naveden ukaz upravnih organov za ljudsko obrambo ni posebej prizadel, saj so orožje za vojno organiziranost organov občine, enote za upravne zveze in kurirski sistem skladiščili oziroma hranili v lastnih prostorih. Nekaj ga je bilo v manjših količinah shranjenega v skladiščih TO. UO LO Murska Sobota je orožje skladiščil v skladišču pod nadzorom JLA, vendar mu ga je v kratkem času uspelo izvzeti in premestiti na druge varovane lokacije. Orožje, namenjeno Pokrajinskemu odboru LO za Pomurje¹²⁴, pa je bilo decembra 1990 odpeljano v skladišče Roje pri Ljubljani za potrebe RŠTO.

Civilna obramba in njen prispevek k osamosvojitvi Slovenije v Pomurju

Naj uvodoma pojasnim, da je bil v letih 1990 in 1991 bolj kot izraz civilna obramba uveljavljen izraz obrambne priprave. Pod izrazom obrambne priprave smo razumeli naloge, ukrepe in njihovo izvajanje v izvršnih svetih občinskih skupščin (IS), občinskih skupščinah (SO), upravnih organih za obrambne zadeve, enotah upravnih zvez, službah za opazovanje, obveščanje in alarmiranje, drugih upravnih organih, gospodarskih družbah in v krajevnih skupnostih. Vse navedeno označujemo danes z že uveljavljenim izrazom civilna obramba¹²⁵, tako pa sem podnaslovil tudi prispevek. V njem opisujem aktivnosti in naloge od začetka leta 1991 in med osamosvojitveno vojno, čeprav so nekatere aktivnosti potekale vse do odhoda zadnjega vojaka JLA z območja Slovenije, tj. do 25. oktobra 1991.

¹²⁴ Ta je ob koncu leta 1990 prenehal obstajati.

¹²⁵ Civilno obrambo kot del obrambnega sistema je uvedel obrambni zakon iz leta 1994, ki je poleg pristojnosti državnih organov in obrambnih ukrepov vključeval še gospodarsko in psihološko obrambo ter druge nevojaške oblike obrambe. Dotlej pa smo poleg vojaškega vidika obrambe poznali še zaščito in reševanje ter obrambne ukrepe.

Obrambne priprave pred osamosvojitveno vojno v Pomurju

Upravni organi za LO/OZ so od začetka leta 1991 nadaljevali z izvajanjem ukrepov za varovanje in vzdrževanje vojaških evidenc, ki so bile premeščene na varnejše lokacije.

Organi JLA niso poskusili nasilno vstopiti v službene prostore in odvzeti posameznih delov vojaških evidenc. V Ljutomeru poskus prepričevanja predstojnika UO LO, da naj preda naborno evidenco, ni uspel, v Gornji Radgoni pa ne poskus s prepričevanjem, da naj UO LO na podlagi razreza popolni enoto JLA z materialnimi sredstvi, predvsem s tovornimi vozili iz popisa gospodarskih družb. Poveljstva JLA so zahtevala tudi tretji izvod mobilizacijskih pozivov za vojaške obveznike, razporejene v rezervne enote JLA. Navedenih zahtev JLA upravni organi niso izpolnili.

Dežurstvo in dosegljivost delavcev v upravnih organih za LO/OZ in občinskih centrih za obveščanje in alarmiranje (COA) sta se v različnih oblikah s krajšimi prekinitvami izvajali vse do začetka mobilizacije 24. junija 1991. Centri za obveščanje in alarmiranje so sprejemali različne šifrirane in odprte telegrame za občinska vodstva in upravne organe za obrambne zadeve.

V začetku leta 1991 so se upravni organi za LO/OZ aktivno lotili popolnjevanja vojnih enot TO in izdelave novih mobilizacijskih načrtov zanje. Mobilizacijski načrti so bili v upravnih organih izdelani na podlagi zahtev štabov TO. Zahteve za razporejanje vojaških obveznikov so temeljile tako na razpoložljivi oborožitvi in njenem naraščanju kot na drugi vojaški opremi in sredstvih v posamezni občini. En izvod mobilizacijskih pozivov je bil izročen štabom TO.

Upravni organi za LO/OZ so imeli za potrebe mobilizacije vojnih enot TO izdelan samostojen sistem za pozivanje razporejenih vojaških obveznikov in materialnih sredstev, predvsem motornih vozil. Ta je temeljil na inštruktorjih za izvedbo vojaške mobilizacije, mobilizacijskih komisijah v krajevnih skupnostih in kurirjih. V posameznih primerih se je aktiviral le del sistema oziroma v obsegu, ki je zagotovil izvedbo mobilizacije vojne enote.

OŠCZ so imeli samostojen sistem aktiviranja pripadnikov civilne zaščite in materialnih sredstev. Ta je bil aktiviran in je deloval neposredno pred agresijo na Republiko Slovenijo, med osamosvojitveno vojno pa je služil za zamenjavo angažiranih enot in pripadnikov CZ. Sistem samostojnega pozivanja je bil organiziran še za službo opazovanja, obveščanja in alarmiranja ter enote za upravne zveze v občinah.

Od februarja do konca maja 1991 je bilo opravljenih več vpoklicev za usposabljanje enot TO v vseh občinah v Pomurju.

Odmere za napotitev nabornikov na služenje vojaškega roka v JLA so upravni organi za ljudsko obrambo prejeli februarju 1991, napotitev pa je bila predvidena v času od 15. do 20. marca. Pozivi za napotitev so bili poslani vsem predvidenim nabornikom, vendar so ti bili v začetku marca na podlagi dopisa RSLO obveščeni, naj pozive vrnejo. Obveščeni pa so bili tudi o možnosti, da jih lahko zadržijo naborniki, ki želijo prostovoljno služiti

vojaški rok v JLA. V Pomurju so pozive vrnilo vsi naborniki. Maja 1991 je bila izvedena napotitev na služenje vojaškega roka v učni center TO v Pekrah.

Maja 1991 so upravni organi za obrambne zadeve sklicali vse rezervne častnike in podčastnike, razporejene v enote JLA, vključno z vojaškimi obvezniki, razporejenimi v obmejne karavle. Pozvani so bili seznanjeni s trenutnim stanjem v Republiki Sloveniji s priporočilom, da naj se odzovejo samo na vpoklic upravnega organa in da se niso dolžni odzvati na pozive JLA. Na sestankih so bili prisotni tudi predstavniki TO.

Predsedstvo Republike Slovenije je 15. maja 1991 sprejelo smernice za izvajanje ukrepov za pripravljenost. Na podlagi smernic so bili določeni objekti, ki so posebnega pomena za obrambo na območju Slovenije, določeni pa so bili tudi objekti in način njihovega varovanja v vseh pomurskih občinah. Upravni organi OZ so bili dolžni izdelati posebne načrte za izvajanje ukrepov za pripravljenost. Načrti so zajemali pregled mobilizacijskih načrtov za hitro in učinkovito izvedbo mobilizacije enot TO. Izvršni sveti skupščin občin so določili objekte, ki so bili posebnega pomena za posamezno občino, opravljanje dežurne službe in prijavno-odjavne službe v določenih objektih, predvsem v upravnih stavbah občin, določili so obliko pripravljenosti v občinskih organih in službah ter v določenih podjetjih, pa tudi ažuriranje načrtov Narodne zaščite in njenih vodstvenih kadrov. Posebej pomembna je bila izdelava načrtov oviranja in izvedba blokad objektov JLA, prekinitev oskrbe teh objektov z energijo, stacionarnimi zvezami in vodo. Izvršni sveti skupščin občin so sprejeli še ustrezne odredbe za izvedbo posameznih nalog, ki so bile določene v načrtih in ukrepih za pripravljenost. Izdelane načrte upravnih organov za obrambne zadeve je pregledala inspekcija Republiškega sekretariata za ljudsko obrambo (RSLO).

Zdravstveno oskrbo enot TO in prebivalstva so izvajali zdravstveni domovi v občinah na podlagi usmeritev občinskih organov za družbene dejavnosti. Materialno oskrbo z zagotavljanjem določenih proizvodov in storitev za prebivalstvo in vojne enote TO so izvajali občinski organi za področje gospodarstva preko podjetij v občini, tj. pekarn, komunalnih in elektro podjetij, podjetij za oskrbo z vodo, gostinskih in drugih podjetij v lasti občanov. Naloge so bile opredeljene v ustreznih pogodbah in predlogih odredb izvršnih svetov skupščin občin.

Civilna obramba med osamosvojitveno vojno v Pomurju

Mobilizacija vojnih enot TO v Pomurju je v glavnem potekala 24. in 25. ter 26. in 27. junija 1991. Izvedli so jo upravni organi OZ preko kurirskega sistema. Odziv je bil zelo dober¹²⁶, enote TO so se organizirale in bile pripravljene za bojno delovanje v vseh občinah oziroma na območjih poveljevanja obeh območnih štabov TO.

¹²⁶ Do 27. 6. 1991 se je na vpoklic v enote TO v Pomurju od 1468 vpoklicanih odzvalo 1415 vojaških oseb ali 96,4 odstotka. V občinah Gornja Radgona in Ljutomer, ki sta popolnjevali enote TO 73. ObmŠTO, je bil odziv 98,4-odstoten. Za občini Murska Sobota in Lendava, ki sta popolnjevali enote 75. ObmŠTO pa 95,3-odstoten. Na vojaške vaje se nikoli prej ni odzval tolikšen odstotek vpoklicanih.

Mobilizirane so bile še enote upravnih zvez in občinskih centrov za obveščanje ter drugi deli službe za opazovanje, obveščanje in alarmiranje po občinah. Aktivirani so bili občinski štabi CZ, ki so 26. junija uvedli dežurno službo in še naprej izvajali aktiviranje posameznih občinskih specializiranih enot CZ glede na ocene ogroženosti v posamezni občini. Od 26. junija so bili aktivirani še štabi CZ v krajevnih skupnostih in enote CZ v skladu z ocenami ogroženosti.

Letalo JLA je 26. junija 1991 preletelo Pomurje in raztreslo letake s pozivi prebivalstva k sodelovanju in z opozorilom, da bo vsak odpor zlomljen. Letak glede na opažen odziv ni posebej vznemiril prebivalcev Pomurja.

24. junija 1991 so vnaprej določena podjetja v Pomurju na podlagi odredb občinskih izvršnih svetov prenehala dobavljati prehrabne in druge artikle ter prekinila oskrbo z vodo in elektriko vsem karavlam, vojašnici v Murski Soboti in drugim objektom JLA¹²⁷ na območju Pomurja.

26. junija 1991 so upravni organi za obrambne zadeve začeli izročati del orožja in streliva, ki je bilo namenjeno civilnim strukturam, obema območnima štaboma za potrebe vojnih enot TO. V Murski Soboti je bil izročen tudi del minsko-eksplozivnih sredstev. Zbrana so bila tudi različna intendantska sredstva, oprema za namestitve, odeje, spalne vreče in orodje in predana v zbirne centre za zajete pripadnike in prebežnike iz JLA. Različna materialna sredstva so za potrebe TO dobavljali zavodi in podjetja.

Upravni organi za obrambne zadeve so s smernicami predsedstva Republike Slovenije za izvajanje ukrepov za pripravljenost prejeli konkretne zadolžitve pri načrtovanju protiokepnega oviranja na najpomembnejših komunikacijah in smereh možnega prodiranja agresorja. Prejeli so še zadolžitve za izvajanje blokad objektov JLA in objektov, ki bi jih najverjetneje uporabljala Zvezna carinska uprava. Od 27. junija naprej sta jim 73. in 75. ObmŠTO posredovala ukaze za takojšnjo izvedbo oviranja komunikacij in prostorov po načrtih. Oviranje komunikacij in prostorov se je opravljalo z železniškimi vagoni, težkimi tovarnjaki, gradbeno in drugo težko mehanizacijo ter z izdelavo gozdnih zasek. Navedena sredstva za oviranje so posredovala podjetja, posamezni obrtniki in občani. Gozdne zaseke so naredila pretežno gozdna podjetja in posamezni občani.

Najpogostejše ovire so bile iz podrtih dreves. Na zahteve obrambnih struktur ali samostojno so jih naredili civilisti iz neposredne bližine ali lastniki gozdov in gozdna podjetja. (FA: Ljubo Dražnik)

127 Na območju Pomurja je bilo to vojaško skladišče Berek.

Na območju Občine Gornja Radgona so bile postavljene ovire na komunikaciji Mrzli studenec–Plitvički Vrh, pri gasilskem domu v Podgradu, pred vhodom v karavlo Gornja Radgona, na križišču pri Modi Mura v Črešnjecih, na prehodu železniške proge in ceste pred Gornjo Radgono, na mostu preko Mure v Radencih in pred mednarodnim mejnim prehodom v Gornji Radgoni.

Ovire za preprečitev preboja enote JLA iz razrušene Gornje Radgone, narejene iz tovornih vozil in opeke 3. julija 1991. (FA: OZVVS Gornja Radgona)

Zaplenjen oklepni transporter JLA, uporabljen kot ovira v Radencih 3. julija 1991 (Foto: Nataša Juhnov)

V noči od 29. na 30. junij je UO OZ Gornja Radgona dobil ukaz, naj izvede blokado enote JLA, ki je zasedla mednarodni mejni prehod v Gornji Radgoni. Delavci UO OZ in zaposleni na občini, delavci podjetja Avtoradgona in določeni občani z mehanizacijo so s koordiniranimi aktivnostmi uspeli zagotoviti ustrezno število težkih tovornjakov in primernih voznikov za izvedbo blokade. Tovornjaki so bili naloženi z gramozom. Predhodno je bil iz neposredne bližine opravljen ogled lokacij za postavitve kamionov. Po nalogu predstojnika oddelka za OZ, ki je koordiniral postavitve ovir, so premaknili kamione na predhodno določene lokacije. Med premikom je natovorjen kamion na Maistrovem trgu, pri zgradbi, imenovani špital, zapeljal s prednjim delom na neoznačeno protitankovsko mino. Eksplozija mine je poškodovala kamion, poškodovan pa je bil tudi voznik, ki so mu nudili zdravniško pomoč v Zdravstvenem domu Gornja Radgona. Ta odsek je bil dodatno blokiran tudi s paletami opeke.

Pred izvedbo blokade so bili 30. junija 1991, v zgodnjih jutranjih urah, evakuirani prebivalci z območja ob mejnem prehodu v Gornji Radgoni. Evakuacijo so izvedli pripadniki CZ, gasilskega društva, člani Rdečega križa in drugi občani. Prebivalci so bili začasno nameščeni v objekte vzgojno-varstvenega zavoda v Gornji Radgoni.

Na območju Občine Ljutomer so bile ovire postavljene na mostovih na Muri v Veržetu in Razkrižju, na mostu na Ščavnici v Veščici in pred naseljem Pristava, v naseljih Gibina, Presika in Bučecovci¹²⁸, gozdne zaseke pa so bile narejene na cesti Ivanjkovci–Ljutomer v rajonu Kačure, Žerovinci–Kamenščak v rajonu Mekotnjak, na cesti Štrigova–Šprinc in v naselju Banfi¹²⁹. Tovorni železniški vagoni so bili kot ovire uporabljeni na vseh vpadnicah v Ljutomer¹³⁰. Na cesti Ivanjkovci–Ljutomer v rajonu Žerovinci pa so bili kot ovira uporabljeni kamioni. Pri izdelavi zasek in ovir so bili še posebej prizadevni posamezni občani. Veliko gozdnih zasek in drugih ovir je bilo narejenih po 29. juniju.

Ovira v Presiki po boju (FA: OZVVS Ljutomer)

128 Za izdelavo ovire so bile uporabljene palete z opeko.

129 Zaseka dreves je bila narejena na komunikaciji, približno 2000 metrov na hrvaškem ozemlju.

130 Na vpadnici iz Žerovinec so bile dodane tudi plinske bombe.

Ovire iz jeklenih profilov oz. »španski jezdeci« so bile na začetku vojne redkost. Na sliki je ovira v Gibini, ki je stala še dolgo po koncu spopadov. (FA: OZVVS Ljutomer)

Na območju Občine Murska Sobota so bile ovire postavljene na mostovih na Muri v Petanjcih in Dokležovju in pred vojašnico v Murski Soboti¹³¹.

Na območju Občine Lendava so bile ovire na mostu čez Muro pri Murskem Središču, na mostu čez Muro v smeri Gornja Bistrica–Razkrižje¹³², na križišču Dolga vasi–mejni prehod, na križišču pri pokopališču v Dolgi vasi in na cesti pri gasilskem domu v Lendavi. Na mostovih so bile uporabljene pretežno prazne, pa tudi polne cisterne podjetja Nafta.

Avtocisterne za gorivo kot ovira pred mednarodnim mejnim prehodom v Dolgi vasi (FA: OZVVS Lendava)

131 Pri blokadi vojašnice v Murski Soboti so bile postavljene ovire na vseh dohodih in pred glavnim vhodom.

132 Gre za skupno oviro, ki sta jo na levem bregu Mure postavili občini Lendava in Murska Sobota.

Kljub temu da v prispevku opisujem delovanje upravnih organov za LO/OZ v takratnih občinah Gornja Radgona, Ljutomer, Murska Sobota in Lendava pa se pri oviranju moram dotakniti še pomembnega dela, ki je bilo opravljeno na območju 73. ObmŠTO v Občini Ormož. Popisa vseh ovir nisem dobil. Izpostaviti pa je treba uspešno oviro na mostu v Ormožu, ovire v smeri Središče ob Dravi–Ormož in ovire v smereh od Središča ob Dravi proti Ljutomeru in Presiki. Tudi v tej občini je bilo po 29. juniju izvedeno obsežno dodatno oviranje.

Barikada na železniškem prehodu pri železniški postaji v Ormožu (Foto: Štefan Hozyan)

Vlakovna kompozicija na železniškem prehodu v Pušencih, ki jo je 27. junija premagala tankovska kolona JLA. (Foto: Štefan Hozyan)

Po 29. juniju je bilo v pričakovanju ponovnega prodora JLA, predusem s Hrvaške proti Sloveniji, postavljenih veliko dodatnih ovir. (FA: Ljubo Dražnik)

Med prodiranjem enote JLA proti Gornji Radgoni 28. junija je bil v Radencih ubit občan z Janževega vrha, v Gornji Radgoni pa svetovni popotnik z Bleda. 30. junija je bil pri postavljanju ovir ranjen omenjeni voznik tovornjaka, v bojih 2. julija pa sta bila ranjena še dva pripadnika TO in en občan. Padel je častnik JLA, ranjen pa je bil vojak. V komisiji, ki je opravila ogled tovornjaka in kraja, kjer je padel pripadnik JLA, je sodeloval poveljnik Gasilske zveze Gornja Radgona.

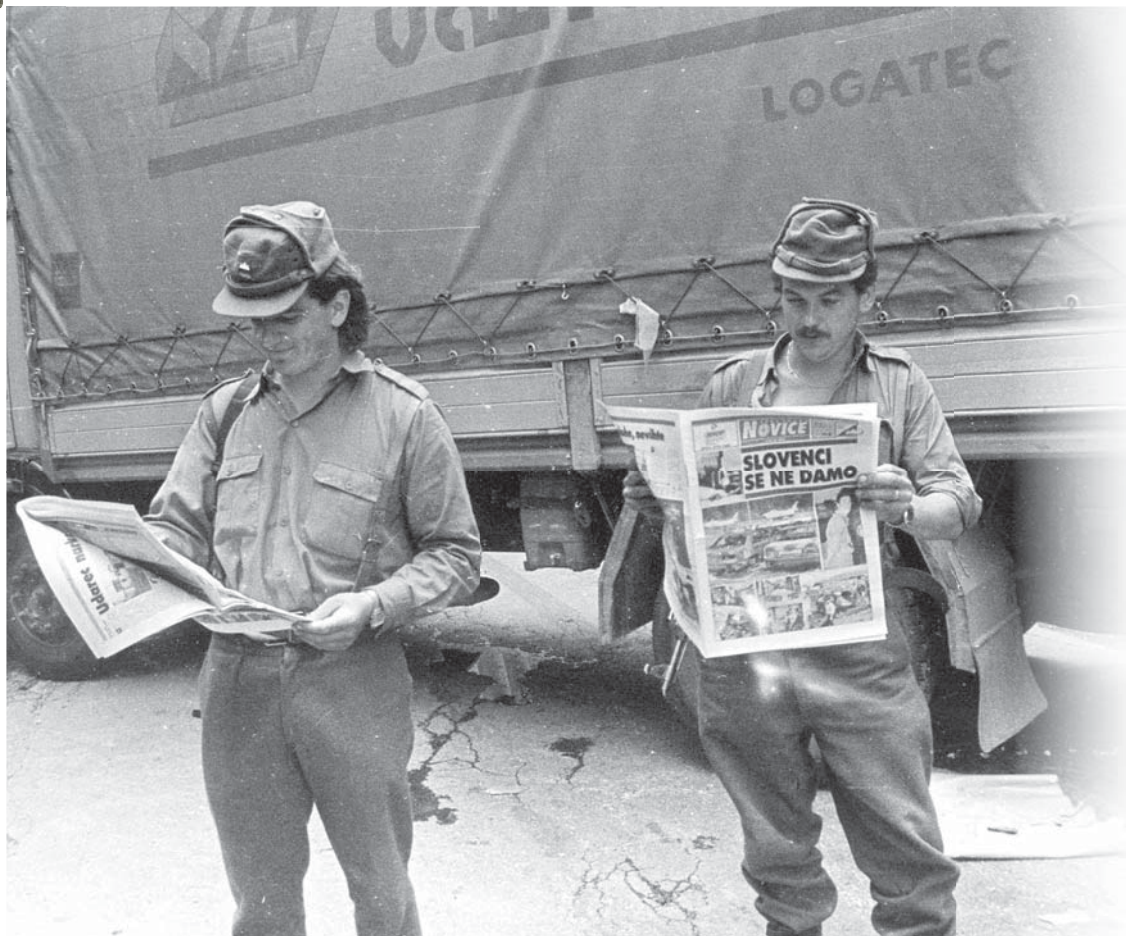

Popisovanje in ocenjevanje vojne škode je bilo pomembno že v času spopadov, pa tudi po njih. Poškodovanih je bilo tudi več objektov kulturne in zgodovinske dediščine. (Foto: Marjan Garbajs, revija Obramba)

Občinski centri za obveščanje in alarmiranje in enote za zveze občin so med osamosvojitveno vojno vzdrževali zveze z drugimi centri v državi in zagotavljali nemoten pretok informacij, posredovali telegrame, povelja in sporočila občinskim vodstvom, štabom TO, sosednjim centrom in centru pokrajine in republike. Koordinacijo za upravne zveze in službo opazovanja, obveščanja in alarmiranja je opravljal UO OZ Murska Sobota. Centra v Lendavi in Ljutomeru sta prejemale informacije o premikih enot JLA na ozemlju Hrvaške iz centra v Čakovcu. Občinski centri za obveščanje in alarmiranje in enote za upravne zveze so glede na ogroženost delovali na mirnodobnih lokacijah in varnejših vojnih lokacijah. Razpoložljiva radijska sredstva so upravni organi za obrambne zadeve izročili v uporabo enotam TO. OŠCZ in COA Murska Sobota sta od IS Murska Sobota dobila finančna sredstva za nabavo ustreznih radijskih sredstev, s katerimi sta izvajala motenje radijskih zvez JLA. Njene zveze pa so motili tudi radioamaterji iz celotnega Pomurja.

Nosilci psihološke obrambe so bili mediji. Nekaj pa je bilo tudi spontanih poskusov, kot ta s položitvijo jugoslovanskih medalj na cesto, po kateri so v Gornjo Radgono prodrli oklepniki. (FA: OZVVS Gornja Radgona)

*Mediji so imeli v osamosvojitveni vojni pomembno vlogo tudi pri motiviranju obrambnih sil.
(Foto: Jože Pojbič)*

V sklopu službe opazovanja, obveščanja in alarmiranja so začele v Pomurju delovati vizualne opazovalnice (VOP). Posebej so bile določene tiste, ki so delovale še po koncu spopadov, vse do odhoda zadnjega vojaka JLA, 25. oktobra 1991, nekatere pa še do decembra. Pomembna naloga občinskega centra za obveščanje in alarmiranje je bila alarmiranje prebivalstva s sireni o možnih letalskih napadih preko sistema javnega alarmiranja. Služba za opazovanje in obveščanje naj bi prejela podatke o priletih letal iz radarskega centra v Zagrebu, vendar pa je ta bil pod nadzorom JLA. Podatke o priletih letal so centri tako prejeli iz republiškega centra, iz centrov občin iz Slovenije, Hrvaške in celo iz BiH. Alarmiranje prebivalstva je zaradi navedenega tudi kasnilo. Pomembno vlogo pri vključevanju siren so imela gasilska društva.

Posebej zahtevno je bilo dajanje informacij o padlih pripadnikih JLA in zajetih vojakih staršem iz Slovenije in drugih republik Jugoslavije. V Občino Lendava je prispelo celo grozilno pismo. V omenjeni občini so bile pomembne informacije posredovane

prebivalstvu v slovenskem in madžarskem jeziku.

Narodna zaščita (NZ) je bila aktivirana v več krajevnih skupnostih v Pomurju med izvajanjem mobilizacije enot TO, da bi zavarovala sedeže krajevnih skupnosti in prostore, kjer so delovale mobilizacijske komisije. Med agresijo je nadaljevala varovanje prostorov v posameznih krajevnih skupnostih in območja, poškodovana v bojih. NZ KS Negova je v Gornjih Ivanjih sodelovala pri varovanju zbirnega centra za ujetnike in prebežnike iz enot JLA. NZ KS Črešnjevc je varovala orožje in strelivo. NZ KS Gornja Radgona je v času bojev varovala prostore krajevnih skupnosti, v nadaljevanju pa območje, poškodovano in razdejano med boji. NZ KS Cven je varovala minsko-eksplozivna sredstva in drugo vojaško opremo vse do konca julija. Pripadniki NZ z območja Murske Sobote so sodelovali pri varovanju centrov za ujete pripadnike JLA v Rakičanu, Puconcih in Bogojini.

NZ je bila glede na ogroženost aktivirana tudi v posameznih podjetjih zaradi varovanje premoženja, v oboroženih spopadih pa njeni pripadniki niso sodelovali.

Gasilci so poleg nalog, izhajajočih iz njihovega poslanstva, opravili pomemben del podpore obrambnim silam. Na sliki je gasilsko vozilo na prizorišču spopada. (Foto: Boris Jaušovec, Večer)

Občinski štabi CZ so po aktiviranju 26. junija 1991 začeli izvajati zaščitne ukrepe v skladu z oceno ogroženosti v posamezni občini. Glede na ocene ogroženosti so aktivirali štabe CZ v posameznih krajevnih skupnostih in ustrezne enote CZ. Poudarki so bili na ukrepih zaklanjanja, prve medicinske pomoči, na reševanju iz ruševin, eventualni evakuaciji in RKB-zaščiti. Po občinah so bili izvedeni ukrepi zatemnjevanja, čeprav takrat niso bili več predpisani.

Občinski štabi CZ so aktivirali posamezne občinske specializirane enote CZ v skladu z lastno oceno ogroženosti, predvsem pa enote za uporabo in vzdrževanje zaklonišč, enote prve medicinske pomoči, enote za socialno delo, reševanje iz ruševin, za uničevanje neeksplozivnih ubojnih sredstev, gasilske in druge enote.

OŠCZ Murska Sobota je 27. junija aktiviral štabno enoto s pripadajočo osebno oborožitvijo in potrebnimi materialnimi sredstvi. Enota je delovala ves čas osamosvojitvene vojne in še po njej, usposobljena je bila namreč za opravljanje nalog narodne zaščite, motenje radijskega prometa, izvajanje različnih prevozov in odstranjevanje neeksplozivnih ubojnih sredstev. Pripadniki navedene enote so ves čas sodelovali tudi pri varovanju vojnih ujetnikov v Rakičanu, Puconcih in Bogojini ter pri varovanju prevozov ujetnikov z avtobusi med premestitvami. Del enote je sodeloval s TO pri spopadu z enoto JLA v Gederovcih, ki se je potem predala.

Po zavzetju karavlj v Pomurju je nastala potreba po oskrbi živali, ki so se nahajale v karavlah, in po skladiščenju prehrabnih artiklov. Del zahtevnih nalog, povezanih s tem, so razen CZ prevzeli civilni organi, posamezni občani in člani kinoloških in drugih društev v Pomurju. Pomembno je bilo popisovanje in ocenjevanje vojne škode in pristop k sanaciji javnih objektov in stanovanjskih in gospodarskih objektov občanov.

Jelko Kacin vodi delegacijo jugoslovanskega predsedstva (Bogičević in Tupurkovski) in predstavnikov JLA po razrušeni Gornji Radgoni 9. julija 1991. (FA: OZVVS Gornja Radgona)

Sklep

Upravni organi za ljudsko obrambo oziroma obrambne zadeve so neposredno pred osamosvojitveno vojno doživeli pomembne organizacijske spremembe. Razen tega so izvajali vrsto obrambnih ukrepov in priprav, ki so pomembno prispevali k uspehu obrambnih sil s poudarkom na TO, pa tudi na CZ in ostalih obrambnih strukturah v občinah. Poleg tega pa so uspešno zagotavljali osnovne potrebe prebivalstva. Pri tem je bilo pomembno tudi enotno razumevanje skupnih ciljev in nalog tako na strani vojaške kot civilne obrambe.